

Jean-Luc Lagarce

Meie, kangelased

Näidendi moto:

**„Pealtvaatajad tarduvad,
kui rong mööda sõidab.”**

Franz Kafka

„Päevikud”, 1910

TALLINNA LINNATEATER

Jean-Luc Lagarce

Meie, kangelased

Originaalpealkiri: „Nous, les héros“

© Editions Les Solitaires Intempestifs

Prantsuse keelest tõlkinud Malle Talvet

Lavastaja **Elmo Nüganen**

Kunstnik **Vladimir Anšon**

Kostüümikunstnik **Reet Aus**

Muusikaline kujundus

Jaak Jürisson ja **Riina Roose**

Etendus on kahes vaatuses.

Esietus 9. mail 2009 Põrgulaval

Teatri peanäitejuht: Elmo Nüganen

Teatri direktor: Raivo Põldmaa

Tegevus toimub teatris, endises teatris, teatri kulisside taga või paigas, mis täidab selles linnas teatri aset, peosaalis, Suures Kõrtsis, Rändurite Kohvikus, lihtsalt mingis laoruumis, õues või õuenurgas. See kõik toimub Euroopa südames.

Osades:

Isa – **Aleksander Eelmaa**

Ema – **Helene Vannari**

Joséphine, vanem tütar – **Epp Eespäev**

Eduardowa, noorem tütar – **Küllli Teetamm**

Karl, poeg – **Andres Raag**

Vanaisa – **Peeter Jakobi** (külalisena)

Raban – **Andero Ermel**

Max, tema parim sõber – **Tõnn Lamp**

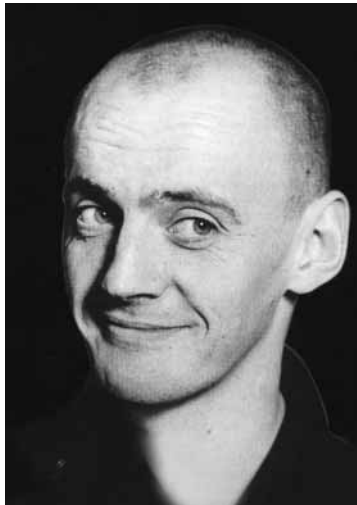
Proua Tšissik – **Anu Lamp**

Härra Tšissik – **Andrus Vaarik** (külalisena)

Preili, inspitsient-administraator – **Piret Kalda**

Klaveril – **Jaak Jürisson** (külalisena)

Etenduse juht – Annika Rohtväli

Jean-Luc Lagarce sündis 14. veebruaril 1957 Héricourt'is (Haute-Saône) ja veetis oma lapsepõlve Valentignys (Doubs), kus tema vanemad töötasid Peugeot' jalgrattatehases. 1975. aastal kolis Besançoni, kus tudeeris filosoofiat ja õppis samal ajal ka kohalikus konservatooriumis näitekunsti. 1977. aastal asutas koos oma kaasüliõpilastega amatööride teatritrupi La Roulotte (ee k mustlaste või rändnäitlejate vanker), kus tegutses lavastajana, tuues lavale Beckett'i ja Goldoni näidendeid, aga ka iseenda esimesi tekste.

1979. aastal kandis raadiojaam France Culture üle tema näidendi „Carthage, encore“ („Kartaago, veelkord“) – selle lavastas kuuldemänguna Lucien Attoun, kes salvestas tema tekste regulaarselt ka edaspidi. 1980. aastal kaitses Lagarce filosoofiaerialal magistrikraadi raamatuga „Théâtre et pouvoir en Occident“ („Teater ja võim Läänes“).

Pärast Lagarce'i kohtumist Jacques Fornier'ga

sai La Roulotte'ist 1981. aastal professionaalne trupp, kellega Lagarce tõi välja paarkümmend lavastust, võttes aluseks vaheldumisi klassikaliste autorite näidendeid, ilukirjanduse instseneeringuid ja omaenda loomingut.

1982. aastal lavastas Jean-Claude Fall Comédie Française'i tellimusel teatris Petit Odéon Lagarce'i näidendi „Voyage de Madame Knipper vers la Prusse Orientale“ („Proua Knipper'i reis Ida-Preisimaa poole“). Tegemist oli esimese tema tekstiga, mille lavastas keegi väljastpoolt La Roulotte'i truppi. Käsikiri avaldati ka trükis, sarjas Théâtre Ouvert. Jean-Luc Lagarce nägi ainult nelja oma teksti esietendumist teiste lavastajate käe all, kuid ei tundnud ennast „õnnetu“ autorina, vaid oli näitekirjanikuna tunnustatud ja tema näidendid olid kättesaadavad – loetavad, vaadatavad või avaldatud.

Ta sai 1988. aastal teada, et kannab HI-viirust, aga haiguse ja kadumise teemad esinevad tema teostes juba varemgi, näiteks näidendis „Vagues souvenirs de l'année de la peste“ („Ähmaseid mälestusi katkuaastast“, 1982), ning ta keeldus AIDSi-kirjaniku silti kandmast, kinnitades Patrice Chéreau' eeskujul, et see pole kõneväärne teema.

1990. aastal veetis Lagarce tänu kirjandusstipendiumile kuus kuud Berliinis, kus kirjutas valmis näidendi „Juste le fin du monde“ („Ainult maailmalõpp“) – see oli esimene tema tekstidest, mis kõikjal, kuhu ta seda pakkus, tagasi lükati. Ta katkestas kaheks aastaks näidendikirjutamise, pühendudes lavastajatööle, tehes instseneeringuid ja kirjutades tellimuse peale artikleid. Siis aga võttis ta sama, oma loomingus üliolulise, „Ainult maailmalõpu“ läbiva teema uuesti üles ja töötas terve näidendi täielikult ümber, kirjutades val-

mis oma viimase teksti „Le pays lointain“ („Kauge maa“). Jean-Luc Lagarce suri 30. septembril 1995, kui käisid tema viimase lavastuse – Franz Wedekindi „Lulu“ – proovid. (Eestis töi aasta varem sama näidendi lavale Mati Unt.)

Kuigi Lagarce'i kirjanduslik pärand koosneb peamiselt kahekümne viiest näidendist, kirjutas ta ka kolm jutustust, ühe ooperilibreto ja ühe filmistsenaariumi, mõned artiklid ja juhtkirjad (avaldatud pealkirja all „Du luxe et de l'impuissance“ („Luksusest ja võimetusest“), 1994) ning pidas terve oma teatrikarjääri jooksul päevikut, mis koosneb kahekümne kolmest vihikust.

Pärast Lagarce'i surma on tema tekste paljudes kohtades lavastatud ja mõned neist on saavutanud suure populaarsuse nii vaatajate kui ka kriitikute hulgas. Prantsusmaal on ta hetkel kõige mängitum kaasaegne autor.

Tema näidendeid on paljudes eri riikides tõlgitud ja mitmed neist, näiteks „J'étais dans ma maison et j'attendais que la pluie vienne“ („Olin kodus ja ootasin, et vihma hakkaks sadama“) ja „Les règles du savoir-vivre dans la société moderne“ („Käitumisreeglid tänapäeva ühiskonnas“) on olemas vähemalt tosinas keeles.

Hooaja 1993/1994 alguses leidub La Roulotte'i afišil neli lavastust – Ionesco „Kiilaspäine lauljatar“, Marivaux' „Orjade saar“, Molière'i „Ebahaige“ ja Lagarce'i veel valmimata „Meie, kangelased“. Teater on alatasa ratastel, külalisetenduste vahel käib Lagarce regulaarselt haiglas ravi saamas ja kirjutab samal ajal vastukaaluks „Meie, kangelasi“. Näidend valmib jaanuaris 1994.

Väljavõtteid Jean Pierre Thibaudat' raamatust „Le roman de Jean-Luc Lagarce“ („Jean-Luc Lagarce'i lugu“, Éditions Les Solitaires Intempestifs, 2007):

„Meie, kangelaste“ mõte tuli talle „Ebahaige“ pika ringreisi jooksul: kirjutada näidend „Ebahaige“ näitlejatele, näidend, mis räägiks neist, nende ametist (ja ka temast, tema lähedastest, La Roulotte'ist) ning hõlmaks sama arvu osatäitjaid nagu Molière'i näidend – üksteist inimest. Mõte pole uus, sest enamik Lagarce'i näidendeid kajastab teatrimaailma ning ennekõike just aina teel olevate, linnast linna reisivate näitlejate elu, aga „Ebahaige“ rändtrupp andis talle värske tõuke. Näidend on nii tugevasti näitlejatele pühendatud, et Jean-Luc kirjutas Preili rolli spetsiaalselt Emmanuelle Brunschwigile, kes „Ebahaiges“ kaasa ei teinud, kuid kellest Lagarce väga lugu pidas. Tema suurejooneline plaan oli teha proove „Ebahaige“ turnee viimases etapis, pikema perioodi jooksul, mil mängiti Rennes'is (19. maist 24. juunini), ja anda vahetult pärast seda esietendus.

Enne esimest proovi Molière'i tükiga oli Jean-Luc pannud punkti näidendile pealkirjaga „Käitumisreeglid tänapäeva ühiskonnas“, mis tuli lavale

järgmisel hooajal. Ja nüüd töötab ta „Meie, kangelastega“. Kuidas võib siis väita, nagu ta oma päevikus korrutab, et ta „ei kirjuta enam“?

Kuid tegemist ei ole autoripoolse eputamisega. Lagarce küll märgib neile näidenditele oma nime alla, kuid ei ole nende ainuautoriks. Ta ei tee sellest ka mingit saladust. Ta „ei kirjuta enam“ näidendeid, milles ta oleks iga viimse kui sõna autoriks, kuid ta mängib tekstidega, võtab sealt, kärbib ja lisab. Ta segab, sobitab, nõelub, põimib. Sellest sõnade alkeemiast sünnib katseklaasis kodutehtud eliksiir, vaieldamatult algupärane näitemäng, kuid selline, kus autoril on kõrval teine autor, kes ei tunne tema üksindust ja sisesügavikke.

Alates tööst „Klytaimnestraga“ kuni oma keeruka lavastuseni „Les solitaires intempestifs“ („Kohatud üksiklased“) tõestas Jean-Luc korduvalt, et valitseb materjali üle. Seekord kasutas Lagarce autori teksti, üheainsa autori teksti, üllatades dialoogiga. Soovides kirjutada näidendit näitleja ja rändtrupi elust, oli täiesti loomulik, et Lagarce taasavastas oma teel Kafka.

Iga pühendunud Kafka-lugeja tunneb „Meie, kangelaste“ tegelaste nimekirjas ära rohkem kui ühe tuttava nime: proua Tšissik – „mulle nii meeldib tema nime kirjutada,“ kirjutab Kafka – on üks korduvatest tegelastest Kafka „Päevikutes“ (ta kuulus koos oma mehega Jitzchak Löwy juhtimisel tegutsevasse juudi teatritruppi, mida Prahast väga armastati). „Päevikud“ avaldati Grasset' kirjastuses 1977. aastal Marthe Robert'i tõlkes. Lagarce ei viivitanud raamatu ostmisega. Teose esimestel lehekülgedel kohtame ka Eduardowa nime (emigreerunud vene tantsijatar). Karl (Rossmann)

on „Ameerika“ peategelane, Max võib viidata Kafka sõbrale Max Brodile, samas kui Raban on üks peategelastest novellis „Pulmaettevalmistused külas“.

„Loen Kafkat üha uuesti ja uuesti. (Kõik see, mida ta ütleb, paelub mind, vaimustab mind. Ah! Kuidas ma kahetsen, et mulle pole kättesaadav isegi kümnendik tema loomingust),“ kirjutab Jean-Luc novembris 1981.

Väljavõtteid Patric Le Boeufi artiklist „Näidendi „Meie, kangelased“ kirjutamisest: dialoog Kafka ja Lagarce'i vahel“ (ilmunud kogumikus „Problématiques d'une oeuvre. I Colloque de Strasbourg“, Éditions Les Solitaires Intempestifs, 2007):

Kirjanduslikust vaatepunktist võetuna on Lagarce „Meie kangelaste“ kirjutamisel kasutanud kollaažitehnikat, mis tähendab uue teksti loomist ühest või mitmest alliktekstist laenatud lausetest. [...] Kuigi Jean-Luc Lagarce on oma näidendi motoks valinud justkui omalaadse autogrammina Kafka „Päevikute“ esimese lause (tegemist on muuseas mõistatusliku lausega, sest juba Kafka sule all jäeti see ilma igasugusest kontekstist, mis muutis selle dešifreerimatuks), puuduvad tegelaste poolt väljaõeldud repliikides otsesed vihjed Kafkale.

Miks valis Jean-Luc Lagarce kollaažitehnika? Miks valis ta Kafka „Päevikud“ alustekstiks näidendile, millel ei ole Kafkaga mitte mingit otsest seost? Ja miks, olles valinud sellise vormi ja sellise allika, on ta nii ühte kui ka teist maskeerinud?

Need on mõned huvitavamad mõistatused, mille-
ga „Meie, kangelaste“ puhul silmitsi seisame.

[...]

Lagarce rakendab Kafka tekste taaskasutades va-
heldumisi mitut strateegiat:

- ta asetab stseene konstrueerides kõrvuti lau-
seid, mis on laenatud mitmetest erinevatest
ja vahel ajaliselt üksteisest väga kaugel asuva-
test „Päevikute“ sissekannetest;
- ta mugandab Kafka poolt jutustavas vormis
kirjeldatud sündmusi dialoogiks;
- ta pikib Kafka lausestruktuuri sõnadega, mis
sobivad tema loodud situatsiooni;
- ta kirjutab pikalt lahti mõne Kafka elus tõeli-
selt toimunud sündmuse, mida Kafka on kir-
jeldanud üksnes napi märkusega;
- vahel laseb ta oma tegelastel öelda vastu-
pidist sellele, mida Kafka kirjutas;
- ta lülitab näidendisse Kafka „Päevikutes“
siin-seal esinevaid ilukirjanduslikke lõike.

[...]

Tõsiasi, et Lagarce on muutnud radikaalselt Kaf-
kalt laenatud lõikude konteksti ja mõnikord ka
mõtet, tekitab näidendi tõlgendamise osas küsi-
musi, mida Philippe Sireuil on suurepäraselt for-
muleerinud: „Teades, et Lagarce on Kafkalt palju
laenanud, võib arvata, et teater, millest näidendis
räägitakse, koosneb juudi näitlejatest, või vähe-
masti kuulub selle truppi hulka juute, ja et ähvar-
dav sõda, millest vihjamisi räägitakse, on Esimene
maailmasõda; kuid samas, kuna midagi ei öelda
otseselt välja, võib näidendit võtta ka kui austus-

avaldust juudi teatrile, mis hävines natside püü-
nistes.“

[...]

Nagu Philippe Sireul ülaltoodud tsitaadis väga õi-
gesti väidab, on sõda, millele Kafka oma „Päeviku-
tes“ viitab, mõistagi see, mis toimus aastatel 1914-
18, kuid Jean-Luc Lagarce külvab siia meelega
kahtlust; mõnest repliigist võiks koguni järeldada,
et tegevus toimub pärast 1945. aastat.

[...]

Kafka suri 3. juunil 1924, ilma Holokausti näge-
mata – kuid ka tema oli tunnistajaks antisemitis-
mile [sünnimused Prahast aastatel 1897-1919]. [...] Kafka „Päevikute“ trükiväljaande järelsõnas kirju-
tab Max Brod: „Kafka kolm öde surid hävituslaag-
rites, samuti nagu tema kaks õemeest, õepoeg ja
üks õetütardest“. See, mida Kafka ei suutnud mõis-
tagi ette näha, oli Jean-Luc Lagarce'i, „Päevikute“
lugejate ja „Meie, kangelaste“ vaatajate jaoks aja-
looline fakt. Ning see ajalooline fakt vaieldamatult
mõjutas Lagarce'i, kui ta „Päevikuid“ luges. Kafka
„Päevikute“ valmimisele järgnenud sündmused
on põhjuseks, et need „Päevikud“, mida luges La-
garce – või ükskõik, milline teine lugeja – ei ole
enam need „Päevikud“, mille Kafka kirjutas: meie
teadmised ajaloost on kirjutatu tähendust parata-
matult muutnud. Lagarce laseb teadlikult tekkida
mitmetähenduslikkusel seoses sõjaga, mille Kafka
läbi elas, ja sündmustega, mis toimusid viisteist
aastat pärast tema surma.

Olgu öeldud, et Lagarce ja Kafka suhtusid sõ-
jasse äärmiselt erinevalt. „Päevikutes“, mis kata-

vad perioodi aastatel 1910-1923, on Esimest maailmasõda mainitud vaid väga napilt. [...] Lagarce'i jaoks oli sõda, või õigemini painav mõte sõjast, vastupidi suureks inspiratsiooniallikaks; aastal 1994 ilmunud artiklis kirjutab ta: „Olla habras ja nõutu sõjakära ees, sõja ettekuulutajate kära ees, nii hirmutava ja nii lähedal oleva sõjakära ees, kuulda seda, arvata, et kuuled seda, ja mitte osata seda tõlgendada, seda vastu võtta ja edasi anda, alluda halastamatule ebakindlusele. Olla seal, suutmata öelda tõe.“ Tuleks märkida, et nii selles artiklis kui ka näidendis „Meie, kangelased“, kirjutab ta sõna „sõda“ alati suure algustähega, isegi siis, kui see pole veel alanud, isegi siis, kui sellel ei ole veel nime.

Sõda, millest „Meie, kangelastes“ räägitakse, on niisiis ühekorraga nii sõda aastatel 1914-18 kui ka 1939-45, aga samuti Esimene lahesõda, mille puhkemisega ähvardati pidevalt alates augustist 1990 („sõja ettekuulutajate kära“) ja mis lahvas lõpuks jaanuaris 1991. [...] Selle sõja ajaloolisus, mida Kafka koges, isegi Kafka läbielamiste ajaloolisus, on lahustunud igaveses, universaalses arhetüübis, sõja kontseptsioonis ja selle kaudu kõigis tema üksikutes juhtudes, ning sellisel viisil muutub Jean-Luc Lagarce'i käes „ajalooväliseks“.

[...]

Miks valis Lagarce eneseväljenduseks just kollaživormi ja miks valis ta oma töö aluseks nimelt selle teksti, mitte mõne muu? Milline tähendus sellele võiks olla? Kuidas võiks vastus sellele küsimusele

– eeldusel, et suudaksime selle leida – aidata tüki lavastajat? Milline on näidendi tõeline teema (ja tõeline eesmärk)?

Lagarce'i ja Kafka vahel leidub vaieldamatult kokkulangevusi. Nii üks kui ka teine püüdleb oma väljendustes (peaaegu maniakaalselt) absoluutse täpsuse poole ja seda nii äärmuslikult, et need väljendused muutuvad paradoksaalsel moel hämaraks. Novellis „Pulmaettevalmistused külas“ on lause, mis paistab illustreerivat täpselt seda, mida Lagarce taotleb näidendis „Meie, kangelased“:

Sest kui sul on ees mõni ettevõtmine, siis on kõige kasulikumad just need raamatud, mille sisul pole ettevõtmisega midagi ühist. Sest lugejas, kes ju seda ettevõtmist plaanib, niisiis on kuidagi [...] elevil, ärgitab raamat puha selliseid mõtteid, mis puudutavad tema ettevõtmist. Aga kuna nüüd raamatu sisu on lugejale juhtumisi täiesti ükspuha, siis ei takista ta üldse lugejat neid mõtteid mõlgutamast ja too läheb nendega raamatust keskelt läbi, nagu kunagi juudid läbi Punase mere.*

Kafka armastas väga teatrit ja tema kirjutatud märkmetest oma suhete kohta Jitzchak Löwy näitetrupiga sai vaieldamatult seeme, mis tekitas Jean-Luc Lagarce'is soovi kõnesolev projekt teostada.

Ka Jean-Luc Lagarce pidas päevikut; võib-olla mõjutas teda see, mida Kafka enda omas 29. septembril 1911 kirjutas: „Inimene, kes ei pea päevi-

---

* „Pulmaettevalmistused külas“ on eesti keeles ilmunud Franz Kafka novellikogumikus „Hiina müüri ehitamisel“ (tlk Ilvi Liive, Krista Läänemets, August Sang ja Mati Sirkel, Varrak, 2002).

kut, on päeviku suhtes valel positsioonil.“* Kafka meelest võis ainult päevikupidaja tõeliselt teist päevikupidajat mõista. Tõsiasi, et mõlemad pidasid päevikut, võis luua kahe kirjaniku vahele teatud kaasosaluse.

Kuigi meil puuduvad ümberlükkamatud kirjalikud tõendid, mis valgustaksid Jean-Luc Lagarce'i võimalikke ajendeid, on olemas kolm lauset, mis subjektiivselt võetuna, ja ilma, et ma suudaksin seda kuidagi tõestada, tunduvad minu meelest andvat kätte „need“ võtmed, mis lubavad meil avada üht osa „Meie, kangelaste“ tähendusest. Üks neist kolmest lausest pärineb „Meie, kangelastest“ ja kaks ülejäänut Kafka „Päevikutest“.

Kõigepealt lause, mis pärineb ühest Ema repliigist – lause, mida Lagarce ei võtnud Kafkalt, kuid mis on sellevõrra tähendusrikkam: „Ma usun, et komöödiat mängides osalete te samuti sõjas, ilma et te ise seda teaksite, ja veel võimsamini, suurema jõuga, kui te oskate ette kujutada.“ Näidend „Meie, kangelased“ näitab teatrit kui sõjamasinat – teatrit, mis astub sõtta „võimu kohutava jõuga, tema ülbusega, tema irvitamisega ja selle leebe võrgutamise, millega ta meid lõmastab.“

Lisaks leidub Kafka „Päevikutes“ kaks lauset, mida Lagarce ei ole „Meie, kangelastesse“ sisse kirjutanud, kuid mis tunduvad sellegipoolest kõnelevat justkui ennetades „Meie, kangelasi“ ja milles ma näen „Meie, kangelaste“ kirjutamise katalüsaatorit, sellist katalüsaatorit, mille Lagarce hiljem välja kärpis.

---

* Franz Kafka, „Päevikud“ (tlk Mati Sirkel, Verb, 2009).

29. septembril 1911 kirjutab Kafka oma „Päevikutes“:

Kena klounihüpe üle tooli külgakulissi tühjuse. See kõik meenutab etendust eraseltskonnas, kus vaevalisele, tähtsusetule saavutusele plaksutatakse seltskondliku vajaduse tõttu eriti tugevasti.*

„Kulissidetagune tühjus“ moodustab „Meie, kangelaste“ lavakujunduse; klounid sooritavad seal keni hüppeid; püütakse näida seltskondlikuna; ja näitlejad, kes mängivad „Meie, kangelasi“, annavad etenduse, kus nad mängivad tegelasi, kes on näitlejad, kes isegi omade ringis annavad alati etendust.

Sama aasta 22. oktoobril kirjutab ta veel:

Kaastunne, mis meil on nende näitlejate suhtes, kes on nii head ja kellele ka muidu ei saa osaks kaugeltki küllalt tänu ja kuulsust, on tegelikult vaid kaastunne paljude õilsate ja ennekõike meie endi pingutuste kurva saatuse vastu. Seetõttu ongi see nii ebaproportsionaalselt suur, et väliselt hoiab ta võõraste inimeste ligi ja tegelikkuses kuulub meie juurde.**

Nimelt sellest lõigust otsingi Lagarce'i näidendi tähendust: läbi nende näitlejate, kes on ühtaegu uhked ja veidi viletsad, „ajast ja arust hädavaresed“, nagu ütles Philippe Sireuil, räägib Lagarce meile tervest inimkonnast, keda kisuvad ühelt poolt tema enda üllad püüdlused ja teiselt haletsev armulikkus, mis on talle palga asemel.

---

* Sama.

** Sama.

Mati Sirkel

Franz Kafka „Päevikutest“:

Praha-saksa juut Franz Kafka (1883–1924) oli üks salapärasemaid ja mõjuküllasemaid 20. sajandi kirjanikke, kelle ilukirjanduslik looming – kolm romaani ja jutustused – on eesti lugejale täies mahus kättesaadav. „Päevikutes“ lubab ta heita pilgu ka oma salapära nõ köögipoolele ning mõista paremini neid „selgeltnägijalikke seisundeid, kus ma elasin täiel määral igas idees, kuid iga idee ka endaga täitsin, ja milles ma ei tundnud end mitte üksnes omaenese piiridel, vaid üldse kõige inimliku piiridel olevat.“ Lisaks puurivale eneseanalüüsile, kantud ülimast nõudlikkusest enda vastu, täidavad päevikut ka kirjanduslike tekstide hoovõttud, millest nii mõnedki on jõudnud üksjagu „kafkaalikuks“ saada. „Võime oma unenäolist siseelu kujutada on kõik muu kõrvaliseks teinud [...] Miski muu ei saa mulle iial rahuldust pakkuda.“ Ent siiski on päevikute pearõhk eksistentsiaalsel enesega tõtt vaatamisel, mistõttu: „Tänasest peale päevikust kinni hoida! Korrapäraselt kirjutada! Mitte endast loobuda! Kui ei tulegi mingit lunastust, tahan ma siiski iga hetk selle vääriline olla.“ Või: „Kui inimsuhted välja arvata, pole minus endas mingit nähtavat valet. Piiratud ring on puhas.“

1911. aasta sügisel tutvus Kafka idajuudi teatri rändtrupiga, kes andis etendusi Prahast „Savoy“ kohvikus. See mõnda aega kestnud tihe suhtlemine juudi näitlejatega – ilmselt armuminegi proua Tšissikusse – kajastub mahukalt ka „Päevikutes“ ning pani Kafka mõtlema juutlusele laiemalt nagu ka oma vahekorrale sellega. Jean-Luc Lagarce ehitab oma „Meie, kangelased“ suures plaanis üles Kafka kirjeldustele reaalsest näitetrupist, kuid

põimib sinna sekka ohtralt ka Kafka muid tõdemusi ja seiku tema „Päevikutest“.

„Päevikupidamise hea külg on selles, et sa saad rahustava selgusega teadlikuks neist muudatustest, millele sa lakkamatult allud, mida sa üldiselt mõistagi ka usud, aimad ja möönad, aga mida eba-teadlikult salgad ikka siis, kui on tähtis säärasest mööndusest lootust või rahu leida. Päevikust saad sa tõendeid selle kohta, et koguni neis seisundis, mis praegu paistavad talumatud, oled sa elanud, ringi vaadanud ja tähelepanekuid kirja pannud, et niisiis see parem käsi liikus nagu nüüdki, mil me oleme küll targemad tänu võimalusele toonastest seisunditest ülevaadet saada, mistõttu aga peame seda rohkem tunnustama oma toonase, pelgas teadmatuses ometi püsima jääva püüdluse kartmatust.“

„Der Wilde Mensch“ („Metsmees“) – näidend, mille ettekandmise Jean-Luc Lagarce'i „Meie, kangelaste“ tegelaskond on äsja lõpetanud, kui tükk algab – on kirjutatud Ukrainas sündinud ja USA-s elanud juudi näitekirjaniku **Jakob Gordini** (fotol) poolt 1893. aastal spetsiaalselt „Suurele Adlerile“, legendaarsele juudi näitlejale ja New Yorgi miljonärile. Franz Kafka kirjeldab Jitzchak Löwy trupi hilisemat lavastust sellest näidendist oma päevikusissekandes 26. oktoobril 1911. Arvatakse, et „Der Wilde Mensch“ inspireeris Kafkat kirjutama „Metamorfoosi“.

Jitzhak Löwy mängimas peaosas Jakob Gordini näidendis "Der Wilde Mensch".

Abraham Goldfaden (Ukraina, 1840 – New York, 1908) oli mõjukas kultuuritegelane, keda on kutsutud juudi teatri isaks. Ta on kirjutanud näidendeid mitmetes žanrites, alates farssidest kuni ajalooliste ooperiteni, mida on mängitud üle kogu maailma. Goldfaden pani aluse esimesele professionaalsele juudi teatritrupile ja samuti selle repertuaarile nii draama- kui ka muusikažanris. Samuti saavutas ta suure populaarsuse oma laulude ja luuletustega. Lisaks suutis Goldfaden asutada kolm ajalehte, tegutseda poliitikas ja lavastada mitmetes teatrites.

Goldfadeni näidend „**Sulamiit**“, mida „Meie, kangelaste“ Karl trupile tutvustab, pärineb aastast 1880 ning jäi kuni 1930ndate aastateni üheks kõige mängitavamaks näidendiks juudi teatrites, mis nautisid sel perioodil oma kõrgeaga nii ühel kui ka teisel pool Atlandi ookeani. Sulamiidi tege-laskuju on mänginud teiste suurte näitlejannade hulgas näiteks Anna Held kuulsast trupist Ziegfeld Follies.

Christian Friedrich Hebbel (Holstein, 1813 – Viin, 1863) oli tunnustatud saksa näitekirjanik ja luuletaja, kes on avaldanud ka teatriteoreetilisi ja kirjanduskriitilisi esseid. Tema näidendites on ühendatud realistlik esituslaad ning keerukad teoreetilised ja filosoofilised ideed. Leitakse, et Hebbel andis saksa näitekirjandusele uue psühholoogilise mõõtme, kasutades Hegeli ajalookontseptsiooni dramaatilise konflikti loomiseks ajaloolistes tragöödiates. Teda ei huvitanud niivõrd tegelaste või sündmuste individuaalne aspekt kui just ajalooliste muutuste protsess, mis viis välja uute moraalsete väärtuste tekkeni.

Töörühm:

Lavastusala juhataja – Sirli Bergström

Dekoratsioonid – Tiit Villemsoo juhtimisel

Annika Aedma, Airi Look, Rene Vernik

Kostüümid – Hilje Bergi juhtimisel Anneli Kõrvel,

Aalja Soome, Tiina Uiho

Heli – Kalle Nettan, Indrek Tiisel

Valgus – Kalle Karindi

Rekvisiit – Terje Kessel Otsa, Illi Allabert,

Daissa Maripuu

Grimm – Anu Konze juhtimisel

Riietajad – Ene Villemsoo, Marion Mitt,

Veeli Tamm

Lava – Jaak Kaljuranna juhtimisel

Lavastuses on kasutatud Imre Kálmáni, Jaak Jürissoni ja erinevate rahvaste muusikat.

„Sulamiidi” laulude autor on Abraham Goldfaden.

Täname: SA Eesti Draamateater ja

Tallinna Kesklinna Valitsus

Kava koostasid Anu Lamp ja Triin Sinissaar

Kava küljendas Katre Rohumaa

www.linnateater.ee